

Г.А. Джумабаевын «Дин таануу» билиминин мазмунун калыптандыруунун илимий-методикалык негиздери аттуу темада 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине

ПИКИР

Кыргыз Республикасы өз эгемендүүлүгүнө ээ болгондон баштап демократиялык коомду курууга багыт алды. Кыргызстанда дин эркиндиги боюнча мыйзамдар кабыл алынып, көптөгөн диний уюмдардын, агымдардын, секталардын пайда болушуна мүмкүнчүлүк түзүлдү.

Ушундай шартта мектеп окуучуларына динди таанытуу керектигинин зарылчылыгын коомчулук белгилей баштады. Андыктан окуучуларга динге байланыштуу суроолорду кенири түшүндүрүү максаттында окуу китечтерди жана дин билиминин программасын түзүү зарылчылыгы келип чыкты.

Ушул себептен, изденүүчү Г.А. Джумабаевын илимий диссертациясы – бүгүнкү күндүн актуалдуу маселелеринин бири деп эсептесе болот. Дин таануу билиминин көйгөйлөрүн изилдөөгө жана алардын мазмунуна байланыштуу маселелерди иликтең, дин таануу сабагын Кыргызстандын мектеп жашындагы балдарга окутуунун илимий-методикалык негиздерин аныктоого жана иштеп чыгууга арналган диссертациянын актуалдуулугунда күмөн жок.

Диссертациянын 1-главасы «Дин таануу маданиятынын калыптанышы, ролу жөнүндө илимий теориялык маселелер»- деп аталып, “дин таануу” илиминин изилдениши, адептик-рухий тарбияда илимдин жана диндин орду, адамды өнүктүрүүчү багыттары, диндин адамды өнүктүрүүчү функциялары, жана социологиялык мааниси жазылган. Жалпы билим берүүчү мектептерге “Дин таануу билимин” киргизүүгө өбөлгө болгон шарттарды, диний маданияттын негизин, адеп-ахлактын эрежелерин

түшүндүрүүгө, дүйнөлүк диндер жөнүндө кыскача маалымат берүүгө аракеттенген. “Дин таануу” илими төмөнкү илимий тармактары: диндин тарыхы, диндин социологиясы, диний антропология, диний феноменология, диндин психологиясы менен өз ара байланышта ишке ашырылып келгендиги диссертацияда белгиленген.

Илимий эмгектин экинчи главасы *“Глобалдаштуу шартында мектептерде дин таануу билимин киргизүүнүн максаты жана анын мазмуну”* – деп аталып, анда илимий билим менен чөктелген элдин глобалдык, адептик-рухий, психикалык проблемалары, аң-сезиминин абалы жөнүндө токтолгон. Адамды өнүктүрүү боюнча педагогика илиминин, билим берүү системасынын мүчүлүштүктөрүн, дүйнөлүк билим берүү мейкиндигинде мектептерде диний билимди киргизүүнүн себептери жөнүндө жазылган. Илимий жана диний билимге бир жактуу мамиле кылган элдердин проблемалуулугу боюнча статистикалык анализ жасалган. Диний билими жетишсиз коомдо ыймандык-рухий тарбиянын жетишсиз болоруна карата аргументтер айтылган. Мектептерде диний билим берүүнүн максаты, мазмуну кыскача көрсөтүлгөн.

Үчүнчү главада *“Окуучуларга дин таануу боюнча билим берүүнүн илимий-методикалык негиздері”*- чет өлкөлөрдө жалпы билим берүү системасында диний билим берүү тажрыйбалары, диний окуунун негизиндеги таалим-тарбиянын түрлөрү, диний (христиандык, исламий) билим берүүнүн кыскача мазмуну, илимий-методикалык маселелер берилген. Окуучуларды адептик-рухий тарбиялоодогу диний жана илимий методдор, диний таалим-тарбия боюнча илимий-методикалык жолдомолор жана практикалык аракеттердин түрлөрү, мектепте диний таалим-тарбиянын милдети, талаптары жазылган. Андан тышкары бул главада эксперименттик сыноо иштеринин жүрүшү үч мезгилге бөлүнгөнү (1999-2016жж) жана жыйынтыгы кыскача берилген.

Диссидент чет элдик, Ата Мекендиң окумуштуулардын эмгектерин салыштыруу менен Ата Мекендиң педагогикада адеп тарбиясына

жеткиликтүү көнүл бөлүнбөй келе жаткандыгын жана рухий тарбиядагы кемчиликтерди көрсөткөн. Тарбиянын максатын, мазмунун салыштыруу менен Ата Мекендик тарбиянын максатындагы, мазмунундагы өксүктөрдү байкап, окуучуларга өз астына максатты туура тандоо үчүн дин таануу билиминдеги мазмун менен толуктоону сунуштаган. Ошондой эле Кыргызстандын мектептеринде дин таануу билимин окутууга байланыштуу коомчулуктун пикири жана колдоо иретиндеги көз караштары аныкталып, дин таануу курсунун жогорку класстарда окутулуучу программасы, аны окутуунун методикалык жолдорун иштеп чыккан.

Негизинен диссертациялык теманы илимий жактан иштеп чыгуу үчүн коюлган максаттарды жана алынган милдеттерди илимий жол менен чечүү үчүн изденүүчү тараптан алгылыктуу изилдөөчүлүк-изденүүчүлүк иш-аракеттер аткарылган. Алсак, “Окуучуларды динге толеранттуулукка тарбиялоо”, “Адамзаттын рухий өнүгүүсүндө диний билимдин ролу”, ж.б. беш методикалык колдонмоловорду даярдаган. Илимий эмгектин авторефератынын мазмуну диссертациянын мазмунуна жана коюлган максат, милдеттерге туура келет жана азыркы талаптарга жооп берет.

Ошондой эле диссертациялык изилдөөдө айрым кемчиликтерге жол бергендингин айтпай кетүүгө болбайт.

1. Диссертация мамлекеттик тилде жазылганы өтө кубанычтуу, бирок илимий эмгекте орус тилиндеги терминдердин көбүрөөк колдонушу кездешет. Көп орус терминдерин кыргыз тилине эле котруп берсе дурус болмок. Мындай кемчилики авторефераттан да жолуктурууга болот.
2. Илимий эмгекте бир ойду бир нече жолу кайталоолор кездешип, логикалык ой жүгүртүүлөрү чар жайыт берилген.
3. Ыймандык тарбия берүүдө дин таануу билиминин ордун кенен көрсөтсө диссертациянын баалуулугу мындан да жогору болмок.

4. Мектеп окуучуларын тартип бузууларын төмөндөтүүдө дин таануу билиминин орду аткаруучулук кызматы диссертацияда толук чечмеленбей калган.

5. Диссертацияда Россиялык окумуштуулардын эмгектери кенен колдонулуп, эмнегедир Казакстандын, ئۆزبەكستانдын илимпоздордун китептери азыраак колдонулганы байкалат.

Жогоруда көрсөтүлгөн кемчиликтер изденүүчүнүн жалпы эмгегин баасын төмөндөтпөйт, аларды чечүүгө мүмкүн деп эсептейбиз. Жалпысынан Джумабаева Гулайым Абдысаматовнанын “Дин таануу билиминин мазмунун калыптандыруунун илимий-методикалык негиздери” – деген темадагы диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндө жобонун” 2,5 пунктуна ылайык аткарылган иш, анын автору 13.00.01. – педагогиканын теориясы жана тарыхы адистиги педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

Махмуд Кашгари-Барскани
атындағы Чыгыш Университеттінин
профессору, тарыха илимдеринин
доктору,

А.С. Ормушев

14- марта, 2017-жыл.